

Tre nivåer, en valdag – så delas makten i Sverige

Berättelse

I Sverige är makten inte samlad på ett enda ställe. I stället är ansvaret för samhället delat på tre nivåer: kommun, region och stat. Tanken är att beslut ska fattas så nära människorna som möjligt, men att vissa saker ändå måste skötas gemensamt för hela landet. För den som är ny i Sverige kan det vara förvirrande att veta vem man ska vända sig till. När man förstår de tre nivåerna blir det mycket lättare.

Den nivå som finns närmast i vardagen är kommunen. Sverige är indelat i 290 kommuner, och din kommun ansvarar för mycket av det du möter varje dag. Hit hör förskola och skola, äldreomsorg och socialtjänst, men också sådant som vatten och avlopp, sophämtning, bibliotek och räddningstjänst. Även sfi-utbildningen, som många nyanlända går i, är kommunens ansvar. Mycket av det som påverkar livet i ett bostadsområde bestäms alltså lokalt.

Nästa nivå är regionen. Det finns 21 regioner, och en region täcker ofta ett helt län med flera kommuner. Regionens största och viktigaste uppgift är hälso- och sjukvården. När du besöker en vårdcentral, ringer 1177 eller hamnar på ett sjukhus, är det regionen som har ansvaret. Regionen sköter också en stor del av kollektivtrafiken, alltså bussar och tåg, och arbetar dessutom med kultur och regional utveckling.

Den tredje nivån är staten. Staten ansvarar för sådant som ska fungera lika i hela landet och som rör hela samhället. Hit hör polisen, domstolarna och hela rättsväsendet, liksom försvaret. Staten stiftar också lagar genom riksdagen och bestämmer ramarna som kommuner och regioner måste hålla sig inom.

Allt detta kostar pengar. Kommuner och regioner finansieras till stor del av kommunalskatten, som du betalar på din lön. Hur hög skatten är skiljer sig något mellan olika kommuner och regioner. Det betyder att en del av det du tjänar går direkt tillbaka till skolan, sjukvården och annan service där du bor.

Men vem bestämmer egentligen på de tre nivåerna? Svaret är folket. Vart fjärde år, på andra söndagen i september, hålls allmänna val. Det speciella är att du röstar i tre olika val samma dag: ett till riksdagen, ett till regionen och ett till kommunen. Du lägger alltså tre valsedlar och är med och bestämmer på alla nivåer på en och samma gång. Nästa ordinarie val hålls den 13 september 2026.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
samlad	på ett enda ställe; inte uppdelad
ansvar	det man måste sköta och ta hand om
nivå	en av flera delar i ett system

ORD	FÖRKLARING
indelad	uppdelad i flera delar
socialtjänst	kommunens hjälp till människor som behöver stöd
avlopp	rör som leder bort smutsigt vatten
räddningstjänst	de som rycker ut vid brand och olyckor
hälso- och sjukvård	vård när man är sjuk eller skadad
kollektivtrafik	bussar, tåg och tunnelbana som många reser med
rättsväsende	polis, domstolar och annat som upprätthåller lagen
stifta lagar	bestämna vilka lagar som ska gälla
finansiera	betala för; skaffa pengar till
kommunalskatt	skatt på lönen som går till kommun och region
allmänna val	när folket röstar på sina politiker
valsedel	papperet man röstar med

Läsförståelsefrågor

1. Vad är huvudtanken med att dela makten på tre nivåer?
 1. Att en enda grupp ska kunna kontrollera allt.
 2. Att beslut ska fattas nära människorna, men att en del frågor måste lösas på samma sätt för hela Sverige.
 3. Att staten ensam ska bestämma över skola och sjukvård.
2. Vilken nivå ska du vända dig till om du behöver en vårdcentral eller ett sjukhus?
 1. Kommunen, som sköter förskola och äldreomsorg.
 2. Regionen, som har hand om hälso- och sjukvården.
 3. Staten, som ansvarar för polis och försvar.
3. Vad menas i texten med att staten ansvarar för "rättsväsendet"?
 1. Att staten bygger vägar och järnvägar.
 2. Att staten har hand om polisen, domstolarna och det som upprätthåller lagen.
 3. Att staten betalar ut lön till alla i landet.
4. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Det finns 290 kommuner i Sverige.
 2. Regionen ansvarar bland annat för kollektivtrafiken.
 3. Kommunalskatten är exakt lika hög i alla kommuner.
 4. Sfi-utbildningen är kommunens ansvar.
5. Texten säger att du röstar i tre val samma dag. Vilka tre val handlar det om?
6. Varför kan det vara svårt för en ny person i Sverige att veta vem man ska vända sig till? Svara med stöd i texten.
7. Förklara med egna ord varför kommunen kan kallas den nivå som finns "närmast i vardagen".
8. Sverige har 290 kommuner men bara 21 regioner. Vad tror du att det säger om hur stora områden en region täcker, jämfört med en kommun?

Diskussionsfrågor

- Texten säger att beslut ska fattas så nära människorna som möjligt. Vad finns det för fördelar med att en kommun, och inte staten, bestämmer över den lokala skolan?
- Kommunalskatten skiljer sig mellan olika kommuner och regioner. Är det rättvist att man betalar olika mycket beroende på var man bor? Diskutera.
- Att man röstar i tre val samma dag betyder att man måste sätta sig in i politik på alla tre nivåerna. Tror du att det är lätt eller svårt för väljarna? Varför?

- **Skriv (4–5 meningar):** Välj en av de tre nivåerna – kommun, region eller stat. Beskriv vad den ansvarar för och varför just den nivån är viktig för dig i din vardag.